

ИСТОРИЈА УКРАЈИНСКОГ ЈЕЗИКА I

Наставник: проф. др Људмила Поповић

-једносеместрални курс -

изборни курс
први семестар
3 ЕСП бода

Време одржавања: четвртак, 11.30-13.00 часова

Место одржавања: сала 27А

ЦИЉ НАСТАВЕ

Циљ наставе састоји се у томе да се студент упозна са основним процесима и законитостима унутрашње и спољне историје украјинског језика и његових дијалеката, почев од праукрајинског периода, да кроз језичку дијахронију сагледа систем савременог украјинског језика, да уђе у проблематику читања и тумачења староруских и староукрајинских текстова, да препозна историзме и дијалектизме у савременим делима на украјинском језику.

МЕТОДОЛОГИЈА И ОБЛИЦИ НАСТАВЕ

Рад се обавља у облику предавања из теорије и вежбања на материјалу староруских и староукрајинских текстова.

САДРЖАЈ КУРСА

Предмет и задаци историјске граматике украјинског језика. Методе историјског проучавања украјинског језика. Основни извори за проучавање староукрајинског језика. Периодизација историје украјинског језика. Староукрајински језик у односу на старословенски и староруски. Гласовне промене општесловенског периода. Палатализација са [j]: [gj], [kj], [xj]; [zj], [sj], [rj], [lj], [nj], [dj], [tj], [zgj], [skj], [zdj], [stj]; уснени + j. Прва палатализација. Промене вокала после палаталних сугласника. Протеза. Губљење сугласника на крају речи. Структура речи. Монофтонгизација дифтонга, друга палатализација. Трећа палатализација. Фонетски систем источнословенског језика раног периода (VI–VII в.). Групе сугласника. Општеисточнословенски фонетски процеси пре појаве писмености (VII–X в.) Промена [je] у [o] на почетку речи. Звук [o] настао од иницијалног [a] у речима страног порекла. Промена вокала [e], [o]. Развој вокализма. Рефлекси ort, olt. Порекло фарингалног [h]. Фонетски систем староруског језика (X–XI в.). Формирање фонетског система украјинског језика. Рефлекси редукованих [ъ] и [ь]. Редуковани [ъ], [ь] у споју са [p], [л]. Редуковани [и] и [ы]. Последице пада редукованих у вокалском систему. Последице пада редукованих у консонантском систему. Асимилација сугласника. Дисимилација сугласника.

Депалатализація. Історія вокала [и] і [ы]. Зближуванє артикуляціїє ненаглашених [е] і [и]. Промена [е] у [о].

Алтернація [е],[о] са [і]. Губитак вокала на почетку речи. Протетички сугласници. Шуштави сугласници.

Африката [ц]. Тврдо [р]. Сугласници [н'],[д'],[т'],[з'],[с']. Африката [дз]

ОБАВЕЗНА ЛИТЕРАТУРА:

1. Німчук В.В. (ред.), Історія української мови. Фонетика. Київ, 1979.
Може се наћи у: Библиотека славистичког семинара.
2. Русанівський В.М. Історія української літературної мови, Київ, 2002.
Може се наћи у: Библиотека славистичког семинара.
3. Слово о плъку Игорев в українських художніх перекладах і переспівах 19-20 ст. Київ, 1953. Може се наћи у: Библиотека славистичког семинара.
4. Києво-Печерський патерик, Київ, 1991.
Може се наћи у: Библиотека славистичког семинара.
5. Акти та документи Галицько-Волинського князівства 13 - першої половини 14 ст. Львів, 2004.
Може се наћи у: Библиотека славистичког семинара.
6. Пам'ятки української мови. Ділова і розмовна мова 18 ст. Кив, 1976.
Може се наћи у: Библиотека славистичког семинара.
7. Акти житомирського гродського уряду: 1590-1635 рр. Житомир, 2004.
Може се наћи у: Библиотека славистичког семинара.

ПРЕПОРУЧЕНА ЛИТЕРАТУРА:

1. Булаховський Л.А. *Питання походження української мови*, Київ, 1956.
2. Генсьорський А.І. *Галицько-волинський літопис*, Київ, 1961.
3. *Древнерусский язык домонгольской поры*, Колесов В.В. (ред.), Ленинград, 1991.
4. Колесов В.В. *Древнерусский литературный язык*, Ленинград, 1989.
5. *Курс історії української літературної мови*, Білодід І.К. (ред.), тт. 1,2. Київ, 1958-1961.
6. Молдован А.М. *Слово о законе и благодати Илариона*, Київ, 1984.
7. Огієнко І. *Історія української літературної мови*, Київ, 1995.
8. Передрієнко В.А. *Формування української літературної мови 18 ст. На народній основі*, Київ, 1979.
9. Русанівський В.М. *Джерела розвитку східнослов'янських літературних мов*, Київ, 1985.
10. Тимошенко П.Д. *Хрестоматія матеріалів з української літературної мови, чч. 1,2*, Київ, 1959-1961.

11. *Українська література 11-18 ст. Хрестоматія з коментарями*, Чернівці, 1997.

ОПИС ИСПИТА:

На испиту из Историје украјинског језика 1 студенти одговарају на три питања која извлаче на цедуљи. Прво питање је из познавања фонетских промена које се датирају периодом до 10. века, друго се односи на фонетске промене у староруском периоду (10-14.вв.), треће је из познавања фонолошког система староукрајинског језика (14-18. век). Студенти такође читају краћи текст на староруском или староукрајинском језику и анализирају његове фонолошке карактеристике.

СПИСАК ИСПИТНИХ ПИТАЊА ИЗ ИСТОРИЈЕ УКРАЈИНСКОГ ЈЕЗИКА 1

1. Предмет и задаци историјске граматике украјинског језика.
2. Основни извори за проучавање староукрајинског језика.
3. Периодизација историје украјинског језика.
4. Староукрајински језик у односу на старословенски и староруски.
5. Гласовне промене општесловенског периода.
6. Палатализација са [j]: [gj], [kj], [xj].
7. Палатализација са [j]: [zj], [sj].
8. Палатализација са [j]: [rj], [lj], [nj], [dj], [tj].
9. Палатализација са [j]: [zgj], [skj], [zdj], [stj].
10. Палатализација са [j]: уснени + [j].
11. Прва палатализација.
12. Промене вокала после палаталних сугласника.
13. Протеза.
14. Губљење сугласника на крају речи.
15. Монофтонгизација дифтонга.
16. Друга палатализација.
17. Трећа палатализација.
18. Фонетски систем источнословенског језика раног периода (VI-VII в.).
19. Општеисточнословенски фонетски процеси пре појаве писмености (VII-X в.).
20. Промена [je] у [o] на почетку речи.
21. Звук [o] који је настао од иницијалног [a] у речима страног порекла.
22. Промена вокала [e], [o]. Развој вокализма пре појаве писмености (VII-X в.).
23. Рефлекси ort, olt.
24. Порекло фарингалног [h].
25. Фонетски систем староруског језика (X-XI в.).
26. Формирање фонетског система украјинског језика.
27. Рефлекси редукованих [ъ] и [ь].
28. Редуковани [ъ], [ь] у споју са [p], [л].
29. Редуковани [и] и [у].

30. Последице пада редукованих у вокалском систему. Алтернација [о] и [е] са нултом фонемом.
31. Последице пада редукованих у вокалском систему. Компензационо дуљење.
32. Последице пада редукованих у вокалском систему. Развој иницијалних вокала.
33. Последице пада редукованих у вокалском систему. Развој вокала испред сонаната.
34. Последице пада редукованих у вокалском систему. Развој нових дифтонга.
35. Последице пада редукованих у консонантском систему. Дуљење сугласника.
36. Последице пада редукованих у консонантском систему. Асимилација сугласника.
37. Последице пада редукованих у консонантском систему. Дисимилација сугласника.
38. Последице пада редукованих у консонантском систему. Губљење [л] на крају речи.
39. Последице пада редукованих у консонантском систему. Прелазак [л] у [о].
40. Последице пада редукованих у консонантском систему. Прелазак [в] у [ў].
41. Последице пада редукованих у консонантском систему. Палатализација сугласника.
42. Последице пада редукованих у консонантском систему. Депалатализација.
43. Историја вокала [и] и [у].
44. Зближавање артикулације ненаглашених [е] и [и].
45. Промена [е] у [о].
46. Алтернација [е],[о] са [і].
47. Губитак вокала на почетку речи.
48. Протетички сугласници у староукрајинском језику.
49. Шуштави сугласници у староукрајинском језику.
50. Африката [ц] у староукрајинском језику.
51. Тврдо [р].
52. Сугласници [н'],[д'],[т'],[з'],[с'].
53. Африката [дз].

*ПРИМЕРИ ПИСМЕНИХ ЗАДАТАКА
ИЗ ИСТОРИЈЕ УКРАЈИНСКОГ ЈЕЗИКА I*

1. Реконструјувати та пояснити праслов'јанські форми таких українських слів: **робота, ровінь, рости, лікоть, олень, рало, розум, лодка, оладка.**
2. Визначити позиції зредукованих у словах: **Смольньска, подъждати, чьсти, крѣвавъ, человѣчьскыи, тъмьнь, жьрьць, слъзы, къ къназоу, кънижьникъ, сътъня, тъгда.**
3. На прикладах поданих нижче слів продемонструвати механізм дії занепаду зредукованих. **пѣлкъ, тьреть, гьрдыи, вѣлхвъ, тьлкнеши, крѣвь, тьргъ, скьрбѣти, съмьрть, крѣщени, дѣва, мѣлва.**

4. Знайти повноголосні форми в наведеному нижче уривкові.
Реконструювати їхні праслов'янські відповідники.

5. Виконати фонетичний аналіз уривку *Межигорського літопису (1608-1700pp.)*. Виявити в нім наслідки занепаду зредукованих та пізніші фонетичні зміни давньоукраїнської мови.

Року 1608 месеца Іюля 18 дня, при державѣ великого короля Жикгимонта, а при воеводѣ Кіевскомъ, князи Острозскомъ Василиї Константиновичу, зъ допущеня Божого кгромъ запалиль замокъ Кіевский подъ часъ вечерни и заразъ весь згорѣвъ и людей щось погорѣло на день святыхъ мученикъ: Емеліана (ІакинѠа и Памвы).

Року 1628 зъ Шинкгирѣмъ, царемъ татарскимъ, козаки примирили и на Запорожю кочоваль Шинкгирѣй изъ татары своими.

Року 1647 месеца Іануарія 1 дня въ ноци преставися преосвященний архієпископъ, митрополитъ Кіевский, Галицкий и всея Россіи, ексарха святого апостолского Ѡрону Константинопольского Петръ Могила; и проважено тѣло его съ Печерского монастыра до святой Софіи.

Року 1648 повсталъ Богданъ Хмельницкий, гетманъ запорожский и всеѣ Украины козацкий войною на ляхи; совокупившись съ татарами и выгналь ляховъ зо всеи Украины; тогожь року мая 8 побиль ляховъ барзо много на Жовтой водѣ: комисара взято въ Орду; тогожь месеца 17 дня Потоцкого, гетмана полного съ Калиновскимъ подъ Корсунемъ и весь обозъ лядский Хмельницкий зъ ордою збивъ и всѣхъ ляховъ въ Орду въ неволю погнавъ, и иныхъ пановъ и воеводъ тамже звоевавъ.

Року 1696 Іоанъ Мазепа, гетманъ войскъ Ихъ Царского Пресвѣтлого Величества Запорозскихъ обоихъ сторонъ Днѣпра, зъ козаками и князь и бояринъ великий Борисъ Петровичъ Шереметевъ зъ Москвою Кезикермень и прочи чотыри городки турецккии взяли и розорили;